

Марія Маковець

НЕКРОЛОГ ТА ЕПІТАФІЯ: ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються траурні мовленнєві жанри, подаються визначення понять «некролог» та «епітафія». Автором здійснено їхній лексикографічний аналіз із застосуванням українських і англійських словників. Виведено робоче визначення даних понять.

Ключові слова: *траурний мовленнєвий жанр, некролог, епітафія, лексикографія, лексикографічний аналіз.*

На сучасному етапі в мовознавстві існує недостатня кількість робіт, присвячених вивченню та аналізу траурних мовленнєвих жанрів «епітафія» та «некролог» в українській мові. Тому такий лексикографічний аналіз сприятиме дослідженню етнічного менталітету носіїв українського етносу як сукупності поведінкових і когнітивних стереотипів та виявленню лінгвоспецифічних характеристик ментальності українців шляхом аналізу лексичної семантики предмета дослідження.

Такий аналіз дає цінний матеріал, що дозволяє інтерпретувати національно-культурну специфіку образного світосприйняття мовного співтовариства.

Звернімося до аналізу «некролога» та епітафії в лексикографічних джерелах. Нами використано: Cambridge Dictionary, Oxford Dictionary, Collins Dictionary, Longman Dictionary, Тлумачний словник сучасної української мови, Словарь української мови за ред. Б. Грінченка, СУМ.

У сучасних тлумачних словниках англійської мови слова «некролог» та «епітафія» представлені як однозначні. За даними Cambridge Dictionary «некролог» має таке значення: *«a report in a newspaper that gives details about a person who has recently died»* [Cambridge Dictionary, 616], що в перекладі означає: *«стаття в газеті, де наводяться відомості про людину, яка нещодавно померла»*.

Oxford Dictionary подає таке тлумачення терміна «некролог»: *«an article about somebody's life and achievements, that is printed in a newspaper soon after they have died»* [Oxford Dictionary, 537], що в перекладі українською означає: *«стаття про чиєсь життя й досягнення, що друкується в газеті незабаром після його смерті»*.

Collins Dictionary подає таке визначення «некролога»: *«a published announcement of a death, often accompanied by a short biography of the dead person»* [Collins English Dictionary, 591], що означає: *«опубліковане оголошення смерті, часто супроводжується короткою біографією померлого»*.

За даними Longman Dictionary «некролог» тлумачиться так: *«an article in a newspaper about the life of someone who has just died»* [Longman Dictionary of Contemporary English, 584], *«стаття в газеті про життя того, хто щойно помер»*.

Українські лексикографічні джерела подають таку інформацію: *Некролог* – стаття з приводу чиєїсь смерті, у якій подаються відомості про життя і діяльність померлого [Словник української мови, 765];

Некролог (грец. νεκρός – мертвий, грец. λόγος – слово) – один із жанрів журналістики – матеріал, опублікований у ЗМІ з приводу смерті людини. Часто містить у собі інформацію про важливі події у біографії покійного, його заслуги перед суспільством, причини смерті, співчуття рідним і близьким, їх спогади про померлого. Здебільшого некролог – це невелика замітка, автор якої не вказується [Тлумачний словник сучасної української мови, 203].

Проаналізовані лексикографічні джерела засвідчують, що у всіх словникових статтях є однакове визначення, а саме: *«це стаття, яка зазвичай друкується в газеті, де наводяться відомості про людину, яка нещодавно померла»*. Порівнюючи словникові статті з англійської та української мови, зазначимо, що в українських словникових статтях подається більш вагома та детальна інформація з цього приводу. Щодо англійських лексикографічних даних, то в них зазначається, що це оголошення про смерть людини.

Систематизувавши й узагальнивши вищезазначену інформацію, вважаємо за доцільне вивести робоче визначення поняття «некролог»: *це стаття в ЗМІ про смерть людини, в якій подаються відомості про її життя й досягнення*.

В узагальненому плані основу предметного змісту в мовленнєвому жанрі «некролог» становить образ траурної події, який в процесі відображення представляється суб'єкту в різних своїх фрагментах, що підлягають подальшому осмисленню.

Некролог є офіційним повідомленням про смерть людини й містить підведення підсумків її життя й діяльності. Некрологи друкуються на спеціальних смугах газетних шпальтів або на Інтернет-сторінках і відрізняються різним ступенем інформативності (обсяг інформації, як і розташування тексту некролога на смузі визначається значущістю й важливістю особистості, якій він присвячується). Фактологічна інформація некролога включає в себе хронікальні й дескриптивні компоненти. До засобів синтаксичної компресії можуть бути віднесені атрибутивні блоки, а також додатки, які вводять в текст некролога додаткову інформацію про померлого, не утворюючи ядра нового висловлювання.

Основу предметного змісту в мовленнєвому жанрі «епітафія» становить короткий текст на честь померлого, що написаний на надгробку або виголошений на похороні.

Сутність епітафії полягає в тому, щоб передати людині, яка пішла з життя всю любов і вдячність її друзів і близьких. В епітафії згадуються її найкращі якості, риси характеру, вчинки, можливо, подвиги, відкриття або звершення. Найчастіше в цих небагатьох ємних словах відбивається основний зміст життєвого шляху, який людина пройшла на землі.

Здійснімо лексикографічний аналіз поняття «*епітафія*».

Cambridge Dictionary подає таке тлумачення: «*words that are written to remember a dead person, usually on the stone where they are buried*» [Cambridge Dictionary, 92], що означає: «слова, які написані, щоб згадати мертву людину, як правило, на камені, де вона похована».

Oxford Dictionary термін «епітафія» подає таке визначення: «*words that are written or said about a dead person, especially words on a gravestone*» [Oxford Dictionary, 326], що в перекладі означає: «слова, написані або сказані про померлого, особливо слова на надгробку».

Collins Dictionary пропонує таке тлумачення: «*an epitaph is a short piece of writing about someone who is dead, often carved on their grave*» [Collins English Dictionary, 349], що має такий переклад: «*епітафія – це короткий фрагмент листа про того, хто помер, часто висічений на його могилі*».

За даними Longman Dictionary, «*епітафія*» – це «*a short piece of writing on the stone over someone's grave (place in the ground where someone is buried)*» [Longman Dictionary of Contemporary English, 584], тобто «*короткий надпис на камені над усією могилою (місце в землі, де когось поховано)*».

В українській лексикографії віднайдено наступні тлумачення: *Епітафія*, – фії, ж. Епитафія. Шрам, розглядаючи ту горорізьбу да читаючи епитафії, засмутився душею [Словарь української мови за ред. Б. Грінченка, 464]; *Епітафія*, ї, ж., книжн. Намогильний напис, перев. у віршованій формі // Літературний твір, написаний у зв'язку із смертю чи втратою кого-небудь [Словник української мови, 321]; *Епітафія* – намогильний напис, переважно у віршованій формі// Літературний твір, написаний у зв'язку із смертю чи втратою кого-небудь [СУМ, 911].

Розглянутий лексикографічний матеріал засвідчує, що епітафія – це напис на могильному надгробку. У результаті аналізу ми можемо вивести робоче визначення поняття: *Епітафія – це написані або сказані слова про померлого, у віршованій або монологічній формі, який наносять на могильну плиту та у якому висловлюється тягар втрати за небіжчиком*.

Отже, проаналізувавши увесь представлений матеріал із словникових джерел, можна зробити висновок про те, що у лексикографії зібраний багатий фактичний матеріал, який дає змогу розглядати питання аналізу некролога та епітафії глибше й ґрунтовніше в українській мові. Лексикографічний аналіз дозволив доцільно дослідити визначення на основі тлумачних словників української та англійської мови та виявити їхні особливості.

Список використаної літератури

1. Словник української мови. В 11 т. Київ : Наукова думка, 1970 – 1980. С. 321.
2. Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. Том 1. 321 с.
3. Словник української мови . У 20-ти т. / Український мовно-інформаційний фонд НАН України; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Наукова думка, 2010. Т.1. А Б. 911 с.
4. Форманова С. В. Інвективи в українській мові : [монографія] ; за заг. ред. Н. М. Сологуб. К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2012. 365 с.
5. Cambridge Dictionary : [Електронний ресурс] : <https://dictionary.cambridge.org/>
6. Collins English Dictionary : [Електронний ресурс] : <https://www.collinsdictionary.com/>
7. Longman Dictionary of Contemporary English : [Електронний ресурс] : <https://www.ldoceonline.com/>
8. Oxford Dictionary : [Електронний ресурс] : <https://en.oxforddictionaries.com/>